

**ZAKRES WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI
WYMAGANY OD UCZNIÓW SZÓŁ PODSTAWOWYCH
NA KONKURSIE HISTORYCZNYM
w województwie zachodniopomorskim
w roku szkolnym 2022/2023**

Cele konkursu:

1. Popularyzowanie wiedzy historycznej i obywatelskiej,
2. Poznawania przeszłości własnej Ojczyzny, historii lokalnej i regionalnej,
3. Rozwijanie indywidualnych uzdolnień uczniów,
4. Przygotowanie uczniów do podjęcia nauki w szkołach ponadpodstawowych,
5. dostrzeganie zmian w funkcjonowaniu społeczeństw i związków pomiędzy różnymi dziedzinami życia,
6. kształtowanie postaw: patriotyzmu, tolerancji, poszanowania dla innych narodów, promowanie wartości demokratycznych i społeczeństwa obywatelskiego.

Etap szkolny i rejonowy

Wiadomości i umiejętności zgodne z podstawą programową przedmiotu historia – Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. (Dz.U. z 24 lutego 2017 r., poz. 356):

I. Treści kształcenia z historii

1. Przemiany trybu życia człowieka w czasach najdawniejszych.
2. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu (lokalizacja w czasie i przestrzeni).
3. Społeczeństwo, system władzy, wierzenia i kultura starożytnego Egiptu.
4. Państwo i religia w starożytnym Izraelu.
5. Cywilizacja grecka (warunki i położenie geograficzne, ustrój, społeczeństwo, wierzenia, kultura).
6. Cywilizacja rzymska (organizacja państwa i społeczeństwa, ekspansja i budowa imperium, kultura).
7. Powstanie i rozprzestrzenienie się chrześcijaństwa.
8. Dziedzictwo antyku (kultura materialna i duchowa).
9. Arabowie i świat islamski (religia, podboje, kultura).
10. Bizancjum i Kościół wschodni (położenie, organizacja państwa, prawo, kultura).
11. Początki cywilizacji zachodniego chrześcijaństwa w Europie (państwo Franków, odrodzenie cesarstwa na zachodzie Europy, przyczyny i skutki rozłamu Kościoła w XI w, stosunki między papieżem a cesarstwem).
12. Geneza i przebieg krucjat.
13. Społeczeństwo średniowiecznej Europy (społeczeństwo stanowe, system lenny, rola miast i wsi oraz życie ich mieszkańców).
14. Kultura materialna i duchowa średniowiecznej Europy (kultura rycerska i miejska, styl romański i gotycki, miejsce Kościoła i zakonów w rozwoju cywilizacyjnym, szkolnictwo i uniwersytety).

15. Polska za pierwszych Piastów w X-XII w. (plemiona polskie, znaczenie chrztu Polski, przemiany kulturowe i cywilizacyjne, rozwój i kryzys państwa, osiągnięcia pierwszych Piastów, stosunki z sąsiadami, monarchia patrymonialna).
16. Polska dzielnicowa i zjednoczona (skutki statutu Krzywoustego, podział państwa, problem krzyżacki i zagrożenie tatarskie, osadnictwo oraz lokacje miast i wsi, pozycja Kościoła, proces jednoczenia państwa polskiego - rola Władysława Łokietka, polityka wewnętrzna i zagraniczna Kazimierza Wielkiego, zmiany terytorialne).
17. Związki Polski z Węgry w XIV i XV wieku.
18. Unie Polski i Litwy – w XIV i XV w. (przyczyny i skutki unii, relacje polsko-krzyżackie, monarchia stanowa a rozwój uprawnień szlachty, gospodarka i kultura).
19. Wielkie odkrycia geograficzne (przyczyny i skutki odkryć geograficznych dla Europy i Nowego Świata, kierunki wypraw i odkryć, wielcy podróżnicy, posiadłości kolonialne Hiszpanii i Portugalii).
20. Humanizm i odrodzenie (cechy kultury renesansowej, nowe prądy kulturowe, znaczenie druku dla rozwoju kultury europejskiej, wielkie postacie kultury renesansu i ich dzieła).
21. Reformacja i kontrreformacja (geneza i skutki, nowe wyznania chrześcijańskie, reakcja Kościoła Katolickiego na reformację).
22. Polska i Litwa pod rządami ostatnich Jagiellonów (polityka zagraniczna Jagiellonów, przywileje szlacheckie a rola mieszczan i chłopów, przyczyny i skutki Unii Lubelskiej, stosunki wyznaniowe, kultura i sztuka renesansu na ziemiach polskich, osiągnięcia piśmiennictwa polskiego).
23. Pierwsi władcy elekcyjni i ich polityka.
24. Ustrój i społeczeństwo Rzeczypospolitej Obojga Narodów (demokracja szlachecka i jej organy, artykuły henrykowskie, konfederacja warszawska, zasady wolnej elekcji, ewolucja ustroju XVI-XVII w., sytuacja gospodarcza).
25. Kultura i sztuka baroku.
26. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. (wojny Rosją, Turcją i Szwecją, powstanie Bohdana Chmielnickiego, zmiany terytorialne, skutki wojen, kryzys społeczny, gospodarczy i polityczny Rzeczypospolitej w II poł. XVII w.).
27. Formy państwa nowożytnego (monarchia absolutna i parlamentarna).
28. Europa w dobie oświecenia (kultura, sztuka, nauka, główni twórcy i ich dzieła, nowe idee polityczne, przemiany ustrojowe i gospodarcze w Europie).
29. Rzeczpospolita Obojga Narodów w pierwszej połowie XVIII w. (położenie międzynarodowe, kryzys państwa i pierwsze próby reform, przemiany w gospodarce, kulturze i oświacie).
30. Powstanie Stanów Zjednoczonych (przyczyny wojny o niepodległość, ustrój USA, miejsce Polaków w walce o niepodległość USA).
31. Rzeczpospolita pod rządami Stanisława Augusta Poniatowskiego (pierwsze reformy, konfederacja barska, reformy Sejmu Wielkiego i Konstytucja 3 Maja, wojna w obronie konstytucji, powstanie kościuszkowskie, rozbiory - przyczyny i skutki).
32. Rewolucja francuska (geneza i skutki, nowe idee polityczne i społeczne, charakterystyka dyktatury jakobińskiej, przemiany ustrojowe).
33. Europa napoleońska (przemiany polityczne, społeczne, gospodarcze i terytorialne w Europie).
34. Sprawa polska w epoce napoleońskiej (Legiony Dąbrowskiego, Księstwo Warszawskie, polityka Napoleona wobec Polaków).

35. Europa po kongresie wiedeńskim (główne zasady polityczne i postanowienia, decyzje kongresu wobec Europy i w sprawie polskiej, Święte Przymierze, nowe idee i ich założenia).
36. Rozwój cywilizacji przemysłowej (rewolucja przemysłowa, nowe wynalazki, przemiany społeczne i polityczne, obszary uprzemysłowienia).
37. Wiosna Ludów w Europie.
38. Przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych.
39. Zjednoczenie Włoch i Niemiec.
40. Ekspansja kolonialna w XIX w. i jej skutki.
41. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim (nowy podział ziem polskich, ustrój polityczny Królestwa Polskiego, sytuacja polityczna i gospodarcza, życie kulturalne, oświata).
42. Ziemie Polskie i społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych (powstanie listopadowe, Wielka Emigracja, powstanie krakowskie, Wiosna Ludów na ziemiach polskich i powstanie styczniowe).
43. Życie Polaków pod zaborami (polityka zaborców wobec ludności polskiej, postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborców - trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy, obrona polskości, sytuacja gospodarcza ziem polskich, nowe idee polityczne, narodziny nowoczesnej świadomości narodowej, kultura polska przełomu XIX/XX w., wydarzenia lat 1905-1907, spór o orientacje polityczne Polaków przed 1914 r.).
44. Europa i świat na przełomie XIX i XX w. (upowszechnienie systemu konstytucyjnego, nowe idee polityczne, przemiany cywilizacyjne i obyczajowe, rywalizacja kolonialna)
45. I wojna światowa i jej skutki (geneza i przyczyny, przebieg działań wojennych, nowy sposób prowadzenia wojny).
46. Rewolucja w Rosji (geneza rewolucji lutowej, przejęcie władzy przez bolszewików i początek wojny domowej).
47. Sprawa polska w czasie I wojny światowej (orientacje polityczne Polaków, stosunek zaborców i mocarstw do sprawy polskiej, wysiłek wojskowy i zaangażowanie polityczne Polaków, formowanie pierwszych ośrodków władzy).
48. Europa i świat po I wojnie światowej (polityczne, kulturowe i cywilizacyjne skutki wojny, porządek wersalski i funkcjonowanie Ligi Narodów, amerykański izolacjonizm, ideologia i praktyka państw totalitarnych).
49. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej (tworzenie centralnego ośrodka władzy państwowej, działania dyplomatyczne i walka o granice Polski 1918-1921).
50. II Rzeczpospolita (skutki zaborów i zniszczeń I wojny światowej, przemiany systemu politycznego i ustroju Polski, polityka zagraniczna II RP).
51. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej (struktura społeczna, narodowa i wyznaniowa, wpływ wielkiego kryzysu, osiągnięcia gospodarcze, naukowe i kulturalne II RP).
52. Geneza II wojny światowej (polityka Japonii, Włoch i Niemiec, wojna domowa w Hiszpanii, polityka ustępstw mocarstw zachodnich, pakt Ribbentrop-Mołotow).
53. Wojna obronna Polski w 1939 r. (sytuacja międzynarodowa Polski, przebieg działań wojennych, główne bitwy i starcia).
54. II wojna światowa (aspekty polityczne i dziania wojenne, polityka Niemiec wobec okupowanej Polski i Europy, konferencje wielkiej trójki i porządek jałtańsko-poczdamski).

55. Polska pod okupacją niemiecką i radziecką (polityka okupantów i ich zbrodnie, konflikt polsko-ukraiński, polskie państwo podziemne i jego działalność, powstanie warszawskie).
56. Sprawa polska w czasie II wojny światowej (działalność rządu polskiego na wychodźstwie, Polacy na frontach II wojny światowej, mocarstwa wobec sprawy polskiej).
57. Świat po II wojnie światowej (skutki II wojny światowej i powstanie ONZ, zimna wojna, kryzysy i konflikty międzynarodowe, powstanie NRD i RFN, blok wschodni, przyczyny i skutki dekolonizacji, konflikt bliskowschodni, przemiany w Chinach, rozpad ZSRR i przemiany w bloku wschodnim, cele i powstanie Unii Europejskiej, przemiany kulturowe i społeczne).
58. Przejęcie władzy przez komunistów w Polsce (etapy przejmowania władzy, postawy Polaków wobec nowych władz).
59. Polska w okresie stalinowskim (przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe, system terroru, wydarzenia 1956 r.).
60. Polska w latach 1957–1981 (system władzy w PRL, życie społeczne i kulturalne, kryzysy społeczno-polityczne w latach 1968, 1970, 1976, rola Kościoła i Jana Pawła II, powstanie opozycji politycznej w latach 1976–1980, strajki 1980 r. i ruch społeczny Solidarność).
61. PRL w latach osiemdziesiątych XX w. (przyczyny i konsekwencje stanu wojennego, opór społeczny, geneza i przebieg obrad „okrągłego stołu”).
62. Narodziny III Rzeczypospolitej (przemiany ustrojowe, społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe w latach dziewięćdziesiątych XX w.).
63. Miejsce Polski w świecie współczesnym (odzyskanie przez Polskę suwerenności, przystąpienie Polski do NATO i Unii Europejskiej).

2. Zakres umiejętności

Uczeń:

1. umiejscawia wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie i przestrzeni,
2. posługuje się terminologią historyczną,
3. dostrzega zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym,
4. wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski,
5. dostrzega w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą,
6. wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych,
7. ocenia postacie, fakty i wydarzenia historyczne.
8. opisuje sposób działania władz publicznych i innych instytucji,
9. wykorzystuje zdobytą wiedzę do rozumienia i oceny wydarzeń życia publicznego.

Eliminacje wojewódzkie:

1. Zakres wiedzy

I. Historia

Zadania konkursowe na eliminacjach wojewódzkich obejmować będą wszystkie treści obowiązujące na etapie rejonowym oraz treści dodatkowe związane z tematem przewodnim tegorocznego konkursu: **Polska w okowach stalinizmu (1945-1956)**, a w szczególności:

1. Kształtowanie się systemu władzy Polski Ludowej.
 - okupacja radziecka
 - Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej
 - walka z opozycją
 - referendum 1946 r. i wybory do Sejmu Ustawodawczego 1947 r.
2. Cywilny i zbrojny ruch oporu przeciwko władzy komunistów i dominacji ZSRS;
 - „Żołnierze wyklęci”
3. Kształtowanie się obozu władzy.
 - likwidacja opozycji
 - powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
4. Przemiany gospodarcze i społeczne.
5. Miejsce i rola Kościoła.
6. System represji stalinowskich.
7. Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
8. Początki odwilży po śmierci J. Stalina w 1953 r.
9. Poznański czerwiec 1956 r.
10. Polski październik 1956 r.
11. Kwestia granic i polityka zagraniczna Polski.

2. Zakres umiejętności

Uczeń wykazuje się umiejętnościami sprawdzanymi na etapie rejonowym, a ponadto:

1. dokonuje analizy oraz interpretacji różnorodnych źródeł historycznych,
2. formułuje krótką wypowiedź pisemną integrując informacje pozyskane z różnych źródeł,
3. przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

LITERATURA

Podręczniki szkolne, zestawy ćwiczeń, atlasy oraz inne materiały pomocnicze dopuszczone do użytku szkolnego przez MEN.

Na etap rejonowy dodatkowo:

1. B. Snoch, *Szkolny słownik terminów historycznych*. Wydanie dowolne.
2. M. Sobańska-Bondaruk, S. Lenard, *Ćwiczenia źródłowe dla gimnazjalistów*. Warszawa 2002.
3. W. Sienkiewicz, *Słownik historii Polski*. Wydanie dowolne.
4. *Historia. Encyklopedia szkolna*. WSiP lub PWN

Na etap wojewódzki dodatkowo (do wyboru):

1. W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski*, t. II, 1945-1980, Warszawa 2003.
2. R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914-1989*, Warszawa 2010.

3. A. Czubiński, polska i Polacy po II wojnie światowej (1945-1989), Poznań 1998.
4. J. Eisler, Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna PRL, Warszawa 2018.